

Az évig érő fa

Zsuzsinak

Az évig érő fáról írok. Én mindig az évig érő fáról írok. A lombjáról, a törzséről, a gyökeréről; jövőnkéről, jelenünkről, múltunkról. A fa nem hajthat sűrű lombot, ha nincs erős törzse és mély gyökere.

Felelősek vagyunk az évig érő fáért; hogy megmaradjon, meg kell őriznünk a gyökerét, erősíteniünk kell a törzsét, és meg kell védenünk a lombját. Az évig érő fa az életfa, a mi életfánk.

Gyökere a tegnap, a tegnapelőtt; gyökere az, ami volt, hogy legyen az, ami lesz. Nem pusztá múltba nézés, hanem jövőőrzés. Nem a múltat siratom, hanem a jövőt félttem. A múltat idézem, hogy a jövőt megértsem.

* * *

Meleg van, csendes, fülledt, otthon azt mondtuk ilyenkor: vihar előtti csend. Otthon. Persze, hisz a szavaimat, a szokásaimat, a beidegződéseimet otthonról hoztam, Zomborból, az örök városból, az én örök városomból. Tétovázom, lassú lettem, távoli, már-már önmagamnak is megfoghatatlan... Adnék, mondanék, magyaráznék. Szellemi végrendelkezés...? Dugonics temető a Rózsa utcában. Tömörkény és Móra világa. Minduntalan ideköszön egy ismerős név. Sok például a Kónya, valamikor gazdagok lehettek, hatalmas emlékeket állítottak, állítottak maguknak, óriási, mára már alaposan megkopott aranybetűk hirdetik, hogy voltak... Kápolna méretű kriptáik most zárva vannak, betört ablakkal, esetleg államilag felújítva urnatemetőnek. Nem ők az egyedüliek. Az egyik sírkő alatt egy Toppantó nyugszik, de vannak Bólogatók, Beszédes Nagyok, Kis Ferenc Józsefek, Hallgató Sánták, mint a novellában. Mihály itt örök, és örökké furfangéroz.*

Ott az obeliszk! Az oszlop, amelyről Juhász Gyula írt.** Kicsit kopott, magányos és ünnepélyes, karcsú és magasba nyúló, van benne valami tiszta, csendes, fogcsikorgató ellenállás idő-

nek, múlandóságnak, felejtésnek. Emlékezzünk! A fölirat tisztán kivehető, aki akarja, elolvashatja, megtudhatja. Dugonics András. Tanár volt, matematikus, az Etelka írója. Az Etelka az első magyar regény. Igen, Dugonics itt élt, itt írt, itt temették el. Nemsokára jubileuma van, 1818. július 25-én halt meg. A másik sorban, odaát nyugszik Kálmány Lajos, Szegednek és környékének néprajzkutatója; olyan munkát végzett, amelyet előtte senki. Szeged és az Alföld népköltészetét, népszokásait kutatta; méltatlanul, nagy szegénységben élt, szinte éhen halt, és alig akadt, aki eltemesse. Ám születésének 150. évfordulóján Szeged városának jóvoltából a Dóm tér árkádjai alatt helyet kapott a nemzet nagyjai között. Mellszobra most is ott van ezzel a felirattal:

Kálmány Lajos

1852–1919

Népköltészetünk tudós gyűjtője

Katolikus lelkész

Jövőre neki is évfordulója lesz.

Szeretném, ha ezt is látnád. Nem grandiózus; szerény, csendes, családias kis emlékmű, sokáig úgy tetted, mintha nem is volna, de van; minden évben koszorút kap, és sok-sok mécses világít a lépcsőin. Első világháború. Tudod... Doberdo, Isonzó, Piave... Álló harcok, a Monarchia vége. Emlékszel? A Fekete Házban te is láttad a doberdói fát. Sok embert látott meghalni, de ő is meghalt; ellőtték összes levelét, megcsonkították, behalt a kínba, a katonák meg együttérzésből hazaküldték. Most mi is együtt érzünk vele, a halott fával, a rengeteg hadirokkanttal, a hősi halottakkal, a meghagyott kis hazával. Azzal, ami egy évvel Kálmány Lajos halála után történt.

Második világháború!

Az árnyék itt nagyon-nagyon mély, és nagyon nagy a csend. Nincs tücsök, nincs madárdal. Hatalmas, terebélyes, szinte félelmetes, sötét fenyők, ciprusok, tuják állnak az óriási, nagyon

magas, nagyon nagy, nagyon nehéz emlékmű körül, a fák sorfalán kívül pedig sűrű, katonás sorokban sírkövek, fekvő emléktáblák. Némelyiken megvan a név és a két évszám, de van sok névtelen is, és elég gyakran hiányzik a születési év. Furcsa, alig tudom elolvasni a cirill betűt. Néhol fénykép is van, sok a fiatal, a nagyon-nagyon fiatal, de vannak nagypapa korúak is. Katonák. Szovjet katonák. Szegény szovjet katonák, akik itt védték a hazát. Igen, itt védték! Itt, az Alföldön; itt estek el, itt kaptak sírkövet és egy óriási nagy, nehéz emlékművet, ráadásul meg árnyékos, szomorú hűvös csendet. Második világháború... A már-már a világból kimagasodó emlékmű kökeményen hallgat, a katonásan sorakozó sírkövek némák. Őket itt nem gyalázza durva kéz, körülöttük háborítatlanul zizeg a fű, kőszáló szél alig zavarja nyugalmukat... Az otthoni kato-

nasírok mások, egészen mások. És nem csak a katonasírok... A sorsuk is más.

Most pedig a Dózsák, Toppantók és Beszédes Hallgató Jánosok világában nézd meg ezt. „Elszakított földben nyugvó feleségének emlékére” emelte valaki. Elszakított föld...

Azt akarom, hogy tudd. Szeretném, ha soha nem felejtened el: az én apám nem elszakított földön született, de elszakított földön érett emberré, és elszakított földben nyugszik; én sem elszakított földön születtem, és én is elszakított földön éltem s értem emberré.

2018. július 7.

* Mihály furfangéroz – Tömörkény István 2017-ben megjelent kötete az eddig könyvben nem közölt írásokból.

** Juhász Gyula: Dugonics oszlopánál

Babiloni elégia